

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՂԱԶԱՐ ՂՐԻՄԵՑԻ

(1419—1437)

Ժե. դարու բաղմարդին զբիւններէն է Ղազար Ղրիմեցի: Սահմանափակ են մեր ծանօթութիւնները իր մասին: Յիշատակւած է թէ սարկաւազ եղբայր մը ունէր է-տիլպէկ անունով: Ինքզինքը, 1419-ին, կը ներկայացնէ իրրեւ աշակերտ բանի, եւ սը-խալանքներուն համար կ'աղաչէ անմեղա-դիր լինել, «զի հարկ կարդալոյն ի վերայ կայր»: Յակոբ զրիչ, որ կը գործէր ի Տրապիզոն, 1432-ին, սաղէս կը ներկայացնէ զինքը. «արժանաղով հոգեւոր հայրն մեր տէր Ղազար Ղրիմեցի՝ զորոց աշակերտ»։ Հինգ տարի ետքը ուրիշ յիշատակարանի մը մէջ կը կրկնէ քիչ մը տարբեր բառերով. յիշեցէք «եւ զերկրորդ ծնաւոյն իմ գտէր Ղազար Ղրիմեցի՝ զզորոց աշակերտն» (Լ. Ս. Սաչիկեան, Ժե. Դարի Յիշատակարան-ներ: Մասն Առաջին, 1955, էջ 427 եւ 482)։

Իր զրչագրական աշխատանքը, մեղի հասած տեղեկութեանց համաձայն, կը բաժնուի երկու շրջաններու զլխաւորաբար: Առաջին շրջանին, 1422-1427, ան կը գտնուէր Տրապիզոն, իսկ երկրորդ շրջա-նին, 1432-1434, զինքը կը տեսնէր Երզնա-կայի մօտ Ս. Գր. Լուսաւորչի Վանքը: Տրապիզոն գտնուած շրջանին պահ մը Ե-րուսաղէմ այցելած կ'երեւի իրրեւ ուխտա-ւոր:

Իր զրչագրական աշխատանքներէն ծա-նօթ են հետեւեալները:

1.— Քարոզգիրք Գր. Տաթեւացոյ, 1419: Ձեռ. Երեւանի Թ. 2117:

2.— Հարանց Վարք, Տրապիզոն, 1422: Ձեռ. Երեւանի Թ. 3874:

3.— Սաղմոսարան, Երուսաղէմ, 1426: Ձեռ. Երուսաղէմի Թ. 1988:

4.— Յայսմաւուրք, Տրապիզոն, 1427: Ձեռ. Վննետիկի Թ. 131:

5.— Ծաշոց, Երզնկա, 1432: Ձեռ. Վե-նետիկի, Թ. 1613:

6.— Ծաշոց, Երզնկա, 1434: Ձեռ. Եր-բւմն Մարգուանի:

7.— Մաշտոց, 1437: Ձեռ. Երուսաղէմի Թ. 296:

8.— Քարոզգիրք Գր. Տաթեւացոյ: Ձեռ. Երեւանի Թ. 4452:

9.— Քարոզգիրք Գր. Տաթեւացոյ: Ձեռ. Երեւանի Թ. 2107: Յուցակ Ձեռագ-րաց, Ա. էջ 721:

Հսկայ հատորներով կազմուած պատկա-ռելի վաստակ արդարեւ:

Ղազար Ղրիմեցիի յիշատակարանները հակիրճ են, կամ կրճատուած ձեւով միայն հրատարակուած. հոս կը ներկայացնենք շահեկան կամ կարեւոր նկատուած մա-տերը:

1.— Երեւանի Թ. 2116 ձեռագրէն:

... Գրեցաւ աստուածաշունչ զիրքս եւ տառս ... որ կոչի Քարոզգիրք, ձեռամբ բաղմամեղ եւ խիստյեալ մեղաւք ողւոյ Ղազար աշակերտ բանի, ի վայելումն ման-կանց Սխովնի: Արդ, աղաչեմ զհանգիպող-սրդ, յորժամ ճաշակէք ի քաղցրահամ պտղոյ սորա, յիշեալիք սրտի մտաւք եղ-կելի զծողակս, եւ թողութիւն մեղաց հայ-ցեցէք, եւ սխալանացս անմեղադիր լինել աղաչեմ, զի հարկ կարդալոյն ի վերայ

կայր: Ի Թվ. ՊԿԸ (1419) — Լ. Ս. Պաշիկ-
եան, ԺԵ. Դարի Յիշատակարաններ, Ա. էջ
237:

2.— Երեւանի Թ. 3874 ձեռագրէն:

ա.—

... Այդպէսպէս մեծ տուժարի
Հայոց մեծաց թուականի
երկեակ քառիցըս Հարիւրի
և թանց տասանց և միակի (1422)
աւարտ եղև այսմ տառի
ի մեծ քաղաքս արքունի,
որ Տրապիզոնս յորջոյնի,
ընդ հովանեաւ սուրբ Տիրամար,
որ Զարիստիան սայ անուանի:
... Հոգևորոգ այսմ տառի
յոյժ ցանկացա տարիմամբ որտի
Ղազարս՝ մեղաւք մեռեալ ոգի
և խրխալթեալս յամենայնի.
ձեռամբ իմով զծագրեցի
ինձ յիշատակ անջնջելի,
նաև ծնաւդացն իմ կրկնակի,
և ամենայն ազգատոհմի,
և իմ եղբարն հարազատի,
որ Յէտիլպէկ անուն կոչի...:— Նոյն,
էջ 298:

բ.— Զեղկելի զծողակս՝ զՂազար Ղրի-
մեցի, յիշեցէք ի մաքրափայլ աղաւթս
ձեր...:— Նոյն, էջ 299:

3.— Երուսաղէմի Թ. 1988 ձեռագրէն:

Արդ ևս բազում մեղաւք լցեալս և
խխալթեալս և շարաւով լցեալ մեռեալ ոգի
Ղազարոս Ղրիմեցի, որ տխեղծ մատամբ
զծագրեցի զսա հրամանաւ երիցս երանեալ
ճշնագրեաց Լալիսկոյոսի տէր Մելքիսեթի,
որ զնիւթն շնորհեաց, և ևս եղկելիս զծագ-
րեցի: Եւ եղաք զսա յիշատակ մեզ և ծնո-
ղաց մերոց ի սուրբ Փրկիչս: Եւ աղաչեմ
երեսանկեալ զսուրբ սպասաւորքդ սուրբ
Փրկիչիդ՝ խնամով պահել զսա, և անյա-
պաղ զԱստուած ողորմին ասել, զի վասն
այս յուսոյս զրեցի: Եւ որ լի սրտիւ թո-
ղութիւն մեղաց մերոց խնդրեցէ ի Քրիս-

տոսէ Աստուծոյ մերոյ, թողցէ Քրիստոս
Աստուած զիւր սխալանքն, ամէն: Այլ ևս
աղաչեմ յիշել ի բարի զհոգեւոր եղբարքն
մեր զՄարուզէն, որ զթուղթն խաղեց, և
զՄկրտիչն, որ կրեց, և զփակակալն զՅով-
հաննէս և զԿարապետն, որ բանիւ յորդո-
րեցին, և զկոկող նիւթիս զներսէս, որ
զկէս կոկելէն էաւ և զկէսն եթող: Նաև
շնորհող աւրինակին Ստեփանոս վարդա-
պետն յիշեցէք ի բարի մասին, աղաչեմ:
Գրեցաւ զիրքս ի յերուսաղէմ, ի սուրբ
Փրկիչս ի Թվին ՊՀԵ [= 1426]:— Լ. Ս. Պա-
շիկեան, ԺԵ. Դարի Յիշատակարաններ,
Գ. Մասն, 1967, էջ 367:

4.— Վենետիկի Թ. 131 ձեռագրէն:

[Գրեցաւ] ի Թվ. ՊՀԶ (1427) ի յանո-
պատս Տրապիզոնու, ընդ հովանեաւ սուրբ
Փրկիչս և սուրբ Յովհաննէսիս... ձեռամբ
Ղազարի Ղրիմեցոյ...:— Նոյն, էջ 370:

5.— Վենետիկի Թ. 1613 ձեռագրէն:

Արդ գրեցաւ սա ձեռամբ բազմամեղ և
անարհեստ զրչի Ղազարի Ղրիմեցոյ, ընդ
հովանեաւ սուրբ և փառաւոր զերեզմանին
Լուսաւորչին մերոյ Գրիգորի, ի խնդրոյ
... պարոն Վարդանայ և ամուսնոյն իւրոյ
Մամախաթունի...: Եղին ի գրան սուրբ
Աւետիքեանիս... որ է Պոստոս քաղաքիս...:
Յիշեցէք... զառաջնորդն սուրբ ուխտիս
... զՄարտիրոս վարդապետն և զՄկրտիչ
Հայրապետն, այլ և զկոկողք նիւթիս զԱր-
րաշամն և զՅովաննէս...:— Նոյն, էջ 370
և 427:

6.— Մարգուանի Ս. Աստուածածին և-
կեղեցւոյ ձեռագրէն:

... Արդ գրեցաւ սա ձեռամբ զրչի Ղա-
զարի Ղրիմեցոյ, ընդ հովանեաւ սուրբ և
փառաւոր զերեզմանիս Լուսաւորչին մերոյ
Գրիգորի, և սուրբ Փրկիչս, և Մանեայ
սուրբ զերեզմանիս, ի թուին ՊԶԳ (1434),
ի խնդրոյ պատուական և հեղահոգի կրո-
նաւորի Սարգսի Տիւրիկեցւոյ, որ ստացաւ
զսա ի հալալ արդեանց իւրոց և եղ յիշա-

տակ իւր ևւ ծնողաց իւրոց ի սուրբ Լուսու-
ւորչին անապատ : . . . Յիշեալիք ևւ զառաջ-
նորդ զերախաւսուր հաղեօր հայրն մեր
զՄարտիրոս փարգապետն ևւ զՄկրտիչ հայ-
րապետն :— Նոյն, էջ 441 :

7.— Երուսաղէմի Թ. 296 ձեռագրէն :

Գրեցաւ զիրքս Զեռնադրութեան ի ԲՅՍ-
ՊԶԶ, ի վայելումն տէր Յոհաննիսի նորրն-
ծայի՝ Տրապիզոնի եպիսկոպոսի, զոր Տէր
Աստուած վայելել տացէ յամերամս ժամա-
նակաց, ամէն : Կատարեցաւ հրամայեալն
ի քէն ու տէր պատուական : Զսակաւ զծիշն
ընկալ յանպիտան Ղազարէ Ղրիմեցոյ, իր-
բեւ զիւրեւէշս այրոյն, ևւ անմեղադիր լիւր
խոշորութեան, զի կար մեր այսչափ էր. ևւ
սի՛ մոռանար ի բարի մտաց քոց զանար-
ժանս, աղաչեմ :— Յուցակ Զեռ. Ս. Յա-
կոբեանց, Գ. Հատոր, 1954, էջ 133 :

8.— Երեւանի Թ. 4452 ձեռագրէն :

Գրեցաւ աստուածաշունչ Բաբրաստանս,
որ կոչի Քարոզիչիք, ձեռամբ յոգնամեղ
խրիսայթեալ մեղօք ոյս Ղազար արեղի
Ղրիմեցոյ, ի խնդրոյ պատուական ևւ զս-

ղեղի իմաստայեղ զրոց աշակերտի (Մար-
տիրոսի) : Արդ աղաչեմ զհանգիպողոց, յոր-
ժամ ճաշակէք ի քաղցրորակ պտղոյ սորա,
յիշեալիք սրտի մտօք զվերալասացեալ
ստացող սորա [զՄարտիրոս] զրոց աշակեր-
տըն, որ ստացաւ զսա ի վայելումն անձին
իւրոյ ևւ յիշատակ ծնողաց իւրոց : Նաեւ
զեղկելի ծրօղ սորա զՂազար արեղայս ա-
ղաչեմ յիշել ի բարի մտաին, ևւ զծնողսն
իմ, ևւ զամենայն արեան մերձաւորսն, ևւ
որ յիշէ յիշեալ լիցի ի Քրիստոսէ Աստուծոյ
մերոյ : Այլ ևւ սխալանացս ևւ խոշորութեան
զրոյս անմեղադիր յինիլ աղաչեմ, զի կար
իմ այս չափ էր, զի անհմուտ էի արհես-
տիս, ևւ թէ մեղադրէք՝ այն ձեր հրամանք
է ևւ մեր արժանք :— Յիշտ. Ժե. զարի,
Ա. էջ 370-371 :

Ղազար Ղրիմեցիի յետնագոյն մէկ յի-
շատակութեան կը հանդիպինք 1443 ին,
իրբեւ վերջին ստացողի Հարանց Վարքի
մը, որ կը նուիրուի Երուսաղէմի Ս. Փրկիչ
Վանքին :— Յուցակ Զեռ. Ս. Յակոբեանց,
Գ. Հատոր, 1954, էջ 117 :

Ն. ԵՊՍ. ՆՈՎԱԿԱՆ